

dr BOJAN SIMIĆ, viši naučni saradnik
Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd
smcbjn@yahoo.com

UDK: 32+659(=163.41)(438)"1936/1939"
323.12(438)

DOI: 10.29362/2350.sim.41-52

POLJSKA I POLJACI U IZVEŠTAJIMA DOPISNIKA „POLITIKE” GRGE ZLATOPERA (1936–1939)*

APSTRAKT: U članku se analizira pisanje dopisnika „Politike” iz Varšave Grge Zlatopera u periodu od 1936. do okupacije Poljske u jesen 1939. Posebna pažnja biće usmerena na opise tadašnje poljske države i društva, načine funkcionisanja, kao i probleme, kako one političke, tako i one svakodnevne. U završnom delu rada biće reči i o ratnim zapisima koje je Zlatoper objavio nakon povratka u zemlju.

KLJUČNE REČI: Poljska, Jugoslavija, štampa, „Politika”, Grga Zlatoper

Kontakti između jugoslovenske i poljske države tokom tridesetih godina XX veka nisu bili česti, a među njihovim narodima bili su još ređi zbog geografske udaljenosti.¹ Iz navedenog razloga saznanja o drugoj strani prosečan građanin najčešće je crpeo iz domaće štampe. U tom smislu po logici stvari najznačajnije su bile najtiražnije i najčitanije novine. Na jugoslovenskom prostoru to je bila beogradska „Politika”, list koji je osnovan još 1904. u Kraljevini Srbiji, i koji je imao široku čitalačku publiku. U međuratnom periodu list je težio da bude nezavisan i objektivan, otvoren za različita mišljenja, kako vlasti, tako i opozicije. Njegov tiraž je početkom 1930. brojao 100.000 primeraka, da bi do 1940. porastao na 170.300.²

Čitaoci najtiražnijeg jugoslovenskog i srpskog lista dobijali su informacije o Poljskoj pre svega prenošenjem agencijskih vesti. Najčešće se radilo o poljskoj poluzvaničnoj agenciji PAT (Polska agencija telegraficzna),³ francuskom „Havasu”, nemačkom DNB-u, italijanskom „Stefaniju”, ali često i drugim agencijama kao što su bile „Transatlantik radio” i „Junajted pres”. Ove vesti bile su mahom kratke informacije o nekom događaju, političkom ili društvenom, koji se desio u Poljskoj, uglavnom bez preteranih detalja i analize. Generalno gledano, Poljska kao relativno udaljena zemlja, koja nije smatrana za

* Članak je rezultat rada na projektu *Tradicija i transformacija – istorijsko nasleđe i nacionalni identitet u Srbiji u 20. veku* (N° 47019), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

¹ Jedina monografija o poljsko-jugoslovenskim odnosima u ovom periodu je: Anna Garlicka, *Polska–Jugostawia 1934–1939, Z dziejów stosunków politycznych*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1977. Naravno, zbornici koje redovno na godišnjem nivou izdaju Institut za savremenu istoriju iz Beograda i Univerzitet Kazimira Velikog iz Bidgošča veoma su značajni za proučavanje međusobnih odnosa dve države.

² Миодраг Симић, *Лист Политика и његов утицај на ширење демократских идеја у периоду између два рата*, Београд 1987, 172–173.

³ Više o P.A.T videti: Waldemar Grabowski, *Polska Agencja Telegraficzna 1918–1991*, Warsaw 2005; Eugeniusz Rudzinski, *Informacyjne agencje prasowe w Polsce 1926–1939*, Warsaw: 1970; Bojan Simić, “News Agencies in the Service of State Propaganda in Poland, Yugoslavia and Bulgaria during 1930’s”, *Tokovi istorije* 1/2013, 63–83.

veliku silu, a istovremeno bila van saveza kojima je pripadala tadašnja Jugoslavija, nije bila u fokusu „Politike” u ovom periodu. Ova činjenica će se u drugoj polovini tridesetih delimično promeniti zahvaljujući samim svetskim događajima, ali i angažovanjem jednog vrednog novinara koji je sa lica mesta izveštavao jugoslovensku javnost.

Grga Zlatoper se rodio 25. septembra 1910. u Kistanju kod Šibenika u tadašnjoj Austro-Ugarskoj. Gimnaziju je završio u Šibeniku 1928, a fakultet u Zagrebu 1932. – smer jezik i književnost. U to vreme aktivno se bavio sportom. Kao golman branio je u zagrebačkom fudbalskom klubu „Hašk”, a pozivan je i na nekoliko akcija fudbalera Jugoslavije, kao što je bio turnir u organizaciji lista „Vreme” nazvan „Nasušni hleb”.⁴ U isto vreme bavio se i veslanjem, gde je u četvercu nastupao i za reprezentaciju. Nakon toga otišao je u Poljsku, gde je od 1934. godine je nastavio obrazovanje na Institutu za fizičku kulturu (*Centralny Instytut Wychowania Fizycznego*) u Varšavi, a bio je instruktor fizičkog vaspitanja. U isto vreme bio je i profesionalni fudbaler najpopularnijeg prestoničkog kluba „Legije” (1935–1937), kao prvi stranac u istoriji kluba. Za njih je odigrao ukupno trinaest ligaških mečeva, dva u sezoni 1934/1935. i jedanaest u narednoj 1935/1936. Zanimljivo je da je prvi i poslednji meč odigrao protiv istog protivnika, „Visle” iz Krakova.⁵ O njegovim dobrim partijama pisala je i štampa u Jugoslaviji, pa su tako u tekstu „Uspesi Grge Zlatopera u Varšavi” opisane njegove odbrane protiv „Polonije” kojima je spasao svoj tim i osigurao pobedu.⁶

Od 1936. do 1939, kao što je rečeno, radio je za list „Politika” kao dopisnik iz Varšave, a od 1939. do 1941. kao dopisnik iz Rima. Nakon izbijanja Drugog svetskog rata stavio se u službu Emigrantske vlade Kraljevine Jugoslavije. Od 1941. do 1946. bio je dopisnik BBC-ja iz Londona. Kasnije je prešao u Njujork, gde je od 1950. do 1954. radio kao komentator Radija „Slobodna Evropa”. Karijeru komentatora nastavio je 1955. u „Glasu Amerike” u Vašingtonu, gde je ostao da živi i radi. Umro je 1976. godine.⁷ Svoje prvo iskustvo kao komentator „Glasa Amerike” imao je već 1936. Važio je za novinara lakog na peru. Za potrebe Simovićeve vlade u Londonu pisao je novinske tekstove u stranoj štampi. Zajedno sa još nekoliko novinara pokrenuo je list „Londonska politika”. Bio je sekretar Udruženja jugoslovenskih novinara. Zlatoper je najviše ostao upamćen kao komentator „Glasa Amerike”. U svojim komentarima kritikovao je stanje u Jugoslaviji posle Drugog svetskog rata, pa ga je nova vlast smatrala svojim neprijateljem.⁸

Kao dopisnik „Politike” u periodu od marta 1936. do septembra 1939. redovno je izveštavao čitaoce o stanju u Poljskoj, njenoj politici i društvu, kulturnim i sportskim dešavanjima, kao i ne baš tako čestim kontaktima između dva naroda. Tokom tri i po godine izveštavanja, Grga Zlatoper je napisao više stotina članaka za list iz Varšave.

⁴ „Sjajan sportski i materijalni uspeh turnira ‚Vremena’ za ‚Nasušni hleb’”, *Vreme*, 11. 4. 1932, 6.

⁵ *Historia Legii Warszawa*, datum pristupa 28. 2. 2019, <https://legia.net/historia/index.php?s=zawodnik&id=403>. Na zvaničnom sajtu kluba navodi se kako je Zlatoper bio visok 181 centimetar i težak 78 kilograma. Na pomenutom sajtu se navodi pogrešan datum rođenja, 11. 12. 1907.

⁶ „Uspesi Grge Zlatopera u Varšavi”, *Politika*, 15. 4. 1936, 19.

⁷ Adresa grobnog mesta: Sacred Heart Cemetery, Westminster, Windham County, Vermont, USA. Datum pristupa 28. 2. 2019, <https://www.findagrave.com/>

⁸ *Српски биографски речник*, 3, Д–З, Нови Сад 2007, 896–897.

Nekada su to bili dugi i analitički tekstovi, a nekad samo kratke informacije ili komentari iz poljske štampe. U zavisnosti od njihovog značaja, ali i aktuelne situacije u zemlji i svetu, oni su objavljeni na različitim mestima, od udarnih mesta na prvoj strani do prostora u sredini novina i sportskih vesti rezervisanih za drugi deo izdanja. Takođe u zavisnosti od važnosti, tekstovi su dostavljani telefonom ili poštom.

Zlatoper je bio oženjen Poljakinjom, Renitom Jurkijević (Jurkiewicz). Višegodišnji boravak u zemlji i dobro savladani jezik, kao i solidna moć zapažanja, činili su ga odličnim za posao koji mu je bio namenjen. Rad sa Poljacima i među Poljacima bila je prednost koju nisu imali svi strani dopisnici. On će se vremenom identifikovati s narodom s kojim je živeo, što će se osetiti i u njegovim tekstovima.

U njegovom pisanju možemo registrovati nekoliko faza. U prvoj, tokom 1936. i dobrim delom 1937, fokus je bio na člancima iz oblasti sporta. Tada je glavni spoljnopolitički komentator „Politike“ Živojin Balugdžić pisao za list i detaljne analize vezane za aktuelnu politiku Poljske.⁹ U tom periodu u par navrata se iz Poljske javljao i Milan Šantić sa svojim tekstovima.¹⁰ Navedeno ne znači da je Zlatoper i u to vreme bio lišen prvih strana i analitičkih članaka. Kao primer navešćemo članak „Da li Poljska ide fašizmu?“ od 2. novembra 1936, u kome je Zlatoper jasno registrovao određene tendencije koje, kako kaže, „mirišu na nemačko-italijanske kalupe“. Slično je i sa člankom „Da li će od Poljske da postane Španija?“, objavljenom 15. januara 1937. na prvoj i drugoj strani „Politike“, gde se analizira tendencija stvaranja dva bloka: „demokratskog“ i „nacionalno-fašističkog“. U tim tekstovima provejava Zlatoperova naklonost prema demokratskim snagama i strah od delovanja krajnje desnice u tadašnjoj Evropi. Taj svoj stav on se neće libiti da iznosi ni u kasnijem periodu, što će biti jedna od prepoznatljivih osobina njegovih članaka.

Druga faza, posebno u drugoj polovini 1938. i 1939, prikazuje Zlatopera kao pisca u punom sjaju. Na to je uticala i sve veća potreba za saznavanjem vesti iz tog dela Evrope. Čehoslovačka kriza koja je kulminirala u jesen 1938, a potom napetost oko Danciga, u većem delu naredne godine, bile su izazov za sve tadašnje novinare, pogotovo za strane dopisnike. Događaji su sustizali jedni druge i valjalo je reagovati pravovremeno i biti dobro informisan. Grga Zlatoper, kao što ćemo videti, spadao je u grupu takvih novinara.

Politički sistem u Poljskoj, pored brojnih sličnosti sa nekim drugim evropskim, pa i samim jugoslovenskim, imao je svoje specifičnosti koje je valjalo objasniti domaćim čitaocima. Pored postojanja parlamenta Sejma i vlade, vlast je počivala na drugom mestu. Radi lo se o funkciji generalnog inspektora vojske koju je do smrti obavljao maršal Pilsudski, a nakon njega maršal Ridz Šmigli (Edward Rydz-Śmigły). Nakon smrti Pilsudskog 1935, deo vlasti bio je i u rukama predsednika Moščickog (Ignacy Mościcki) i njegovog kruga.¹¹ Jedna

⁹ Neki od analitičkih Balugdžićevih tekstova bili su: „Европа очекује нов став Пољске“ od 13. 2. 1936, „Превирање у Пољској“ od 17. 5. 1936, „Међународни положај Данцига“ od 26. 7. 1936. i „Пољска пред судбоносним решењима у унутрашњој политици“ od 25. 2. 1937.

¹⁰ Milan Šantić (1. 10. 1905 – 20. 11. 1982), novinar i pisac, autor čitane knjige „Vitezi slobode“, koja je izašla tokom 1938. Za vreme Drugog svetskog rata saradivao sa Ravnogorskim pokretom, a nakon rata je osuđen na pet godina robije. Kasnije je rehabilitovan. Симо Ц. Ћирковић, *Ko je ko у Недућевој Србији 1941–1944*, Београд 2009, 519.

¹¹ Od brojne literature vezano za unutrašnje uređenje Poljske u drugoj polovini tridesetih godina videti: Dawid

od Zlatoperovih zasluga sigurno je uložen trud da događaje u Poljskoj na što verniji način prikaže svojim čitaocima, trudeći se pritom da te pojave i pojasni.

Njegovi tekstovi bili su ponekad na liniji vladajućih krugova u Poljskoj, kada je prenosio pisanje glasila odanih vladi, kao što je bila poluzvanična „Gazeta Polska”¹² ili „Polska Zbrojna”.¹³ S druge strane, nisu izostajali tekstovi koji su se kritički odnosili prema delovanju vlade u Varšavi ili su postavljali pitanja svrsishodnosti određenih njenih poteza. Ono što je primetno, a naročito važi za prvi period Zlatoperovog pisanja, jeste da njegov rad nije podlegao cenzuri, pa je on relativno slobodno mogao da kritikuje i iznosi svoje mišljenje.

Članci u kojima se analizira politička situacije u Poljskoj i vesti iz međunarodne politike vezane za Poljsku, bile su svakako najbrojnije u tekstovima koje je tokom tri i po godine rada kao dopisnik „Politike” pisao Zlatoper. Prilikom formiranja vlade generala Skladkovskog,¹⁴ on je objasnio da za vreme Pilsudskog promena vlade nije bila prvorazredni događaj jer su sve vlade bile „njegove”. Posle njegove smrti stvar je postala komplikovanija zbog više struja u režimu. Tako je vlada Skladkovskog okarakterisana kao u isto vreme vlada i predsednika i generalnog inspektora vojske.¹⁵ U kasnijem članku pojašnio je da je novi predsednik vlade predstavnik struje maršala Ridz-Šmiglija, koga je u izveštaju nazvao novi Pilsudski. Dodao je i da će njegovu volju izvršavati i ministar spoljnih poslova Bek. Za novog maršala (zvanično imenovan novembra 1936) smatrao je da će krenuti stopama Pilsudskog i zauzeti položaj „nezvaničnog ali odlučujućeg sudije”.¹⁶

Svoje opredeljenje za demokratske snage Zlatoper je u više navrata pokazivao i na primeru Poljske. U više tekstova je isticao dilemu „totalitarni režim ili demokratija” koju su pominjali brojni poljski političari, i iznosio argumente u prilog drugoj tezi. U nedostatku ideologije, velikog broja nacionalnih manjina, on je mogućnost totalitarizma u Poljskoj video samo u stvaranju policijske države, koja bi bila neostvariva i svakako protivna narodnim željama. Otuda i sam naziv koji je dao članku o budućem uređenju na demokratskoj osnovi više pokazuje njegove nade negoli pogled na realnost tadašnje Poljske.¹⁷

Bunikowski, 'Prawo hegemonu w Polsce pilsudczykowskiej po 1935 roku', u: M. Wolos, K. Kani, eds, *Polska bez Marszałka: dylematy pilsudczyków po 1935 roku*, Torun, 2008; 229–255; Waldemar Paruch, *Myśl polityczna obozu Pilsudczykowskiego 1926–1939*, Lublin, 2005; Richard M. Watt, *Bitter Glory. Poland and its Fate 1918–1939*, New York 1998, 341–439; Hanna i Tadeusz Jędruszczak, *Ostatnie lata Drugiej Rzeczypospolitej (1935–1939)*, Warszawa 1970; Andrzej Micewski, *W cieniu marszałka Piłsudskiego*, Warszawa 1968.

¹² *Gazeta Polska* je od 1929. bila poluzvanični organ režima u Poljskoj. List je štampan u oko 30.000 primeraka, a od 1937. postala je glavni organ vladajuće partije OZN (Obóz Zjednoczenia Narodowego). Andrzej Paczkowski, *Prasa Polska w latach 1918–1939*, Warszawa 1980, 146.

¹³ *Polska Zbrojna* je krajem tridesetih imala tiraž 25.000–30.000 kopija, a pored vojske značajan prostor su posvećivali i spoljnoj politici. Imali su veliki broj dopisnika iz inostranstva, između ostalog i iz Jugoslavije. Paczkowski, *Prasa Polska w latach 1918–1939*, 158.

¹⁴ Felicjan Stawoj Składkowski (9. 6. 1885–31. 8. 1962), poljski general, blizak saradnik maršala Pilsudskog, a kasnije i maršala Ridz-Šmiglija. Bio je poslanik u Sejmu i zauzimao je više visokih funkcija u vojsci. Predsednik vlade od 1936. sve do nemačke okupacije. Posle rata živeo u Velikoj Britaniji.

¹⁵ Грга Златопер, „У Варшави се истиче да нова пољска влада није ни „пуковничка” ни „десничарска”, већ влада председника републике и генералног инспектора војске“, *Политика*, 24. 5. 1936, 6.

¹⁶ Грга Златопер, „Нови Пилсудски на челу Пољске“, *Политика*, 31. 5. 1936, 4.

¹⁷ Грга Златопер, „Уређење политичких прилика у Пољској биће, изведено на демократској основи“, *Политика*, 27. 11. 1937, 1.

Tokom 1938, a naročito 1939, intenzitet pojavljivanja Zlatoperovih tekstova u „Politici“ značajno raste. To je posledica spoljnopolitičkih zapleta čija je Poljska bila direktan ili indirektan učesnik. Čehoslovačka kriza 1938/1939. donela je Poljskoj nove teritorije, nakon toga vršen je udruženi pritisak sa Mađarskom radi dobijanja zajedničke granice, a već od proleća 1939. intenziviran je problem Danciga i koridora. Sve te događaje Zlatoper je pažljivo pratio. Ponekad se dešavalo da telefonom pošalje tri zasebna izveštaja u toku jednog dana. U poređenju sa prvim godinama rada, kada se događalo da se njegovi članci objavljuju dva puta mesečno, ovo je bila velika promena. U tekstu koji čitaocima „Politike“ objašnjava koji su razlozi Poljske za zajedničku granicu sa Mađarskom, Zlatoper navodi promenu ravnoteže u Srednjoj Evropi jačanjem Nemačke, kao i da bi oblast Priкарпatske Rusije mogla uz podršku sa strane postati centar okupljanja Ukrajinaca koji žive u Poljskoj a čiji je broj veći od 4 miliona. Takođe bi se zajedničkom granicom pokušalo sprečiti da saveznik Mađarska još više potpadne pod uticaj Nemačke.¹⁸ Sve to već u narednom tekstu formuliše kao „pokušaj Poljske da stvori nov sistem ravnoteže u Srednjoj Evropi“.

U jednom tekstu iz marta 1939. Zlatoper je pokušao da objasni sistem u Poljskoj i, pre svega, reakciju naroda na njega. On kaže da je OZN državna partija ne zato što ima vlast već zato što ima državni aparat na raspolaganju. Ta partija je, kaže, stvorena da podupire vladu, ali to se ne dešava često u praksi.¹⁹ Nisu retke pojave da pristalice OZN odobravaju rad jednog ministra a kritikuju drugog. Isto tako „neki ministri su za tu partiju ‚stopercentno‘ a drugi jedva ‚deset na sto‘“. Zlatoper podvlači da Poljaci ne žele zbijanje „uniformisanih redova“ ako u njima nema „duhovne jednodušnosti, jednodušnosti u dušama i srcima“.²⁰ Još jednom on ističe težnju naroda za demokratizacijom zemlje i u isto vreme svoje ubeđenje da je to jedini ispravan put.

Ista uverenja izneo je i u jednom tekstu iz 1939. Napisao je da je raspoloženje naroda „– u političkom smislu rečeno – sasvim demokratsko“. Svoje tvrdnje potkrepio je i analizom savremene poljske književnosti ukazujući da svi poljski književnici rade potpuno slobodno i nezavisno, a da je na njihovom čelu uprava „sastavljena isključivo od demokratskih elemenata“. Zaključak teksta stavio je u naslov tvrdeći da su sloboda i nezavisnost u književnosti odlika poljskog narodnog mentaliteta.²¹

Aprila 1939. otkazivanjem Nemačko-poljskog pakta o nenapadanju iz 1934. Hitler je dodatno zaoštrio odnos između dve zemlje. Zlatoper u to vreme pomno prati dešavanja u Varšavi, reakciju režimskih krugova, o tome redovno izveštava, ali s druge strane pokušava da čitaocima „Politike“ objasni važnost Danciga za obe strane. U tekstu s početka juna 1939. pokušao je detaljno u jednom opširnom tekstu da razjasni situaciju domaćoj javnosti. Napravio je kratak istorijat problema, kao i osvrt na novonastalu situaciju slabljenjem Društva naroda kada je on postao predmet spora dve države. Jasno izrečeni

¹⁸ Грга Златопер, „Зашто Пољска жели да има заједничку границу са Мађарском?“, *Политика*, 22. 10. 1938, 2.

¹⁹ Više o delatnosti ove partije videti: Edward D. Wynth. Jr, *Polish Politics in Transition, The Camp of National Unity and the Struggle for Power 1935–1939*, Athens 1974.

²⁰ Грга Златопер, „На који све начин Пољаци показују да су противници сваке диктатуре у својој земљи“, *Политика*, 2. 4. 1939, 8.

²¹ Грга Златопер, „Слобода и независност у пољској књижевности као ознака пољског народног менталитета“, *Политика*, 28. 5. 1939, 14.

stav Poljske da je spremna da zbog Danciga uđe u rat, objašnjavao je istorijskim, ekonomskim i strateškim razlozima. Ove poslednje je istakao kao najvažnije, jer bi se prisajedinjenjem Danciga Nemačkoj, Poljska osetila potpuno zaokružena na Baltiku, a jedina njena luka Gdinja bila bi „najlakši cilj neprijateljskim topovima”.²² Naravno, situacija oko Danciga bila je u žiži interesovanja i narednih nekoliko meseci sve do početka rata. Da će rat izbiti Zlatoper je faktički najavio tekстом objavljenim 30. avgusta, pod naslovom „U Varšavi se smatra da će se već danas ili sutra rat nerava ili završiti mirom ili pretvoriti u pravi rat”. Bilo je i zaključaka koje je vreme demantovalo, a i sam Zlatoper. Radi se, naime, o nekoliko članaka vezanih za spremnost poljske vojske, od kojih je jedan u proleće 1939. naslovljen: „Snaga poljske armije nije samo u velikom broju ljudstva i modernog ratnog oruđa, nego i u odličnom moralu poljskog vojnika.” Kasnije je u svojim zapisima jedino ostao pri poslednjoj tvrdnji vezanoj za moral vojnika. Slično je bilo i sa člankom od maja 1939. u kome je pohvalno govorio o spoljnoj politici koju vodi pukovnik Bek, pominjući veliki ugled koji je među Poljacima uživao. Već nakon kratkog rata, u septembru, sam je sebe demantovao pišući da niko u narodu nije razumeo niti podržavao Bekovu politiku. Naravno, treba imati u vidu da je malo ko, pa ni Zlatoper, mogao da sagleda da će Poljska doživeti tako brz i tako ubedljiv poraz u hipotetičkom ratu, koga su se svi plašili ali retko ko stvarno i očekivalo.

Sport je bio i ostao značajna tema tekstova koje je Zlatoper slao redakciji „Politike” u Beogradu. Sportski događaji u Poljskoj, kao i stanje sporta u zemlji, bili su, po prirodi, njegova sfera interesa. Naravno, posebno su ga zanimale zajedničke sportske manifestacije dveju zemalja.²³ Fudbal je bio na prvom mestu, ali brojni izveštaji su slati i sa atletskih i drugih borilišta. Iz sadašnje perspektive najznačajniji mečevi koje je pratio bili su oni u okviru kvalifikacija za Svetsko prvenstvo u Francuskoj 1938. godine. Poljska je prošla dalje jer je u Varšavi pobedila 4:0, a u Beogradu izgubila samo 1:0.²⁴ Grga Zlatoper se svojim pisanjem aktivno uključio potpomažući svojim informacijama ionako euforičnu atmosferu u obe zemlje. Kao dobar poznavalac materije on je ukazivao na sve prednosti i mane poljskog tima.²⁵ Na utakmici u Varšavi bio je i lično prisutan, pa je mogao da prenese i svoje utiske o za mnoge neočekivanom porazu. Nakon revanš meča u Beogradu pisao je o reakcijama u poljskoj štampi, kao i o izjavama igrača i stručnog štaba. Njihova žalba na grubu igru Jugoslovena sam je smatrao neprimerenim, a tekst je izašao sa podnaslovom „Neobjašnjiva kritika poljske štampe”.²⁶

²² Грга Златопер, „Зашто Немачка тражи Данциг и аутостраду и зашто је Пољска спремна да зарати због тих питања?”, *Политика*, 4. 6. 1939, 8.

²³ O saradnji između Jugoslavije i Poljske na polju fudbala u međuratnom periodu videti: Dejan Zec, „Jugoslovensko-poljski fudbalski kontakti u međuratnom periodu”, u: *Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku*, ur. Momčilo Pavlović, Andrzej Zaćmiński, Dragomir Bondžić, Institut za savremenu istoriju / Institut za istoriju i međunarodne odnose, Bidgošć, Beograd 2015, 107–122.

²⁴ *Ibid*, 113–118.

²⁵ Грга Златопер, „Наша одбрана мора будно да чува леву полутку Вилимовског, а навала што више да пуца ниске лопте“, *Политика*, 31. 3. 1938, 15.

²⁶ Грга Златопер, „Пољаци пишу да се у Београду игра брутално и да се нису бирала средства ради победе!“, *Политика*, 6. 4. 1938, 13.

Pratio je i selekciju fudbalera Beograda koja je juna 1936. igrala nekoliko utakmica u Poljskoj, među kojima su mečevi sa selekcijama Krakova (2:2), Bjelska (5:2), Lođa (5:1) i Helmeke (3:2). Zlatoper je prisustvovao tim utakmica, pisao izveštaje o njihovom toku, a na kraju je mogao samo da zaključi da su naši fudbaleri potvrdili „visoku klasu”.²⁷ Prema pisanju lista „Vreme”, sam Zlatoper je predložio da selekcija Beograda odigra i utakmicu protiv „Legije”, za koju je tada još uvek aktivno branio, ali se očigledno nije mogao naći odgovarajući termin za oba tima.²⁸

Nakon ubedljive pobede jugoslovenske selekcije sa 9:3 u septembru 1936. (četiri gola dao je legendarni Moša Marjanović), pisao je o reakcijama u poljskoj štampi ne krijući lično zadovoljstvo „beogradskom deveticom”.²⁹ Izveštavao je i sa poslednje međuratne utakmice dve selekcije u Varšavi, odigrane 25. septembra 1938, koja se završila rezultatom 4:4, naglašavajući da su Jugosloveni igrali veoma dobro a da su domaćini na kraju izvukli nerešen rezultat.³⁰

Osim susreta između dve selekcije Zlatoper je s vremena na vreme uspevao da plasira i izveštaje sa sportskih događaja u Poljskoj i njenih duela sa drugim nacijama. Tako su čitaoci „Politike” mogli da čitaju opširne izveštaje sa fudbalskih utakmica Poljske i Nemačke (septembar 1936), Poljske i Norveške (oktobra 1938), kao i o atletskom susretu Poljska-Mađarska-Belgija (septembar 1936). U te izveštaje unosio je svoje znanje, ali i emocije. Jednom je zaključio: „Zaista, futbol se igra nogama, ali isto toliko i glavom i srcem.”³¹

Pored izveštaja sa sportskih borilišta Zlatoper je napisao i poslao nekoliko analiza stanja u poljskom sportu i fizičkoj kulturi. Tokom 1936. podržao je svoje kolege koje su bile nezadovoljne smanjenjem budžeta za fizičko vaspitanje sa deset na oko sedam miliona zlota smatrajući da je nemoguće odvojiti „duševno od telesnog vaspitanja”.³² Marta iste godine statističkim podacima prikazao je razvoj sporta u Poljskoj navodeći podatke o broju sportista, sportskih klubova, gimnastičkih sala, terena, bazena i, ono što je njemu lično bilo najbliže, broj instruktora za telesno vaspitanje. Brojke su bile impresivne, a u tom tekstu jasna je njegova namera da pokaže kako je Poljska primer koji treba slediti.³³ O razvoju poljskog boksa pisao je u februaru 1938, dok je o pripremama i očekivanjima poljskih sportista za Olimpijadu 1936. u Berlinu objavljivao i u listu „Olimpijski sport”.

Zlatoper je u svom radu u više navrata intervjuisao poznate ličnosti tadašnje Poljske i te razgovore prenosio čitaocima u Jugoslaviji. Takva forma izveštavanja u tadašnjoj „Politici” nije bila posebno zastupljena, već su se uglavnom prenosile zvanične

²⁷ Грга Златопер, „Београђани су у Пољској потврдили високу класу нашег фудбала“, *Политика*, 1. 7. 1936, 16.

²⁸ „Данас одлази репрезентација Београда за Пољску... али без Тирнанића“, *Време*, 19. 6. 1936, 8.

²⁹ Грга Златопер, „И Пољаци су одушевљени игром наше екипе“, *Политика*, 8. 9. 1936, 13.

³⁰ Грга Златопер, „Наша репрезентација играла је врло добро и Пољаци су изједначили резултат тек пред крај игре“, *Политика*, 26. 9. 1938, 13.

³¹ Грга Златопер, „За последње три године Пољаци нису изгубили ниједну у утакмицу у Варшави“, *Политика*, 28. 10. 1938, 13.

³² Грга Златопер, „63 милиона динара годишње за физичко васпитање изгласао је Финансијски одбор Сејма Пољској“, *Политика*, 3. 3. 1936, 13.

³³ Грга Златопер, „У Пољској има 6423 учитеља за телесно васпитање“, *Политика*, 28. 3. 1936, 12.

izjave prilikom konferencija za štampu i obraćanja novinarima. Najviše takvih intervju bilo je iz oblasti sporta, u kojoj se on već godinama bio kretao. Od uspešnih poljskih sportista koje je intervjuisao izdvajamo olimpijskog prvaka u atletici Jana Kusoćinjskog,³⁴ svetsku atletsu rekorderku Valasjevičvnu³⁵ i, kako je navedeno, „najveću sportsku zvezdu Poljske” teniserku Jendžejevsku.³⁶ U tim razgovorima bio je otvoren, ponekad i duhovit, ne propuštajući da naglasi poljskim sportistima da dolazi iz Jugoslavije i da ih pozove da posete njegovu zemlju. Od ostalih intervju koje je vodio u Poljskoj valja spomenuti onaj sa balerinom Elenom Atanacković, nepoznatom u zemlji porekla, ali „veoma popularnom u Varšavi i Pragu”, objavljen februara 1937. Od političkih intervju izdvajamo onaj sa generalom Sikorskim, kao i jedan intervju koji je vodio sa neimenovanim predstavnikom poljske vladajuće partije OZN, oba iz aprila 1938.

Posebnu celinu Zlatoperovih tekstova koje je objavljivala „Politika” čine članci koji se tiču antisemitizma u Poljskoj. Njih nije bilo malo, a u kombinaciji sa prenošenjem agencijskih vesti, naročito nemačkog DNB-a, davali su jednu nimalo pozitivnu sliku stanja u zemlji. Posebno je važno spomenuti lična iskustva koja je imao u dodiru sa svojim sugrađanima. Iz tog razloga upravo ti tekstovi zaslužuju pažljiviju analizu. Ranije pomenuti Šantić je pre Zlatopera napisao jedan članak koji govori o pitanju položaja Jevreja u tadašnjoj Poljskoj. Tekst koji je objavljen preko cele strane, aprila 1936, vrlo negativno prikazuje poljske Jevreje, koji se pominju kao „rak-rana na telu nove poljske države”, kao manjina koja drži celokupan kapital u zemlji. Na kraju članka autor sa žaljenjem konstatuje da se Poljaci nalaze u „teškom položaju”, da oni žele ali ne smeju da „očiste od Jevreja” svoju državu jer se plaše njihove emigracije i da će „svi kapitali otići iz zemlje”.³⁷ Za razliku od Šantića, Zlatoper u svojim tekstovima, videćemo, imao je drugačiji stav po ovom pitanju.

U svom prvom članku o jevrejskom pitanju u Poljskoj iz maja 1936. Zlatoper donosi priču koju je doživeo lično. Naime, tokom jednog putovanja vozom on je prisustvovao događajima koje je podelio sa čitaocima „Politike”. Prvo što je mogao primetiti je da postoji razdvojenost, da Poljaci sede u kupeima a Jevreji stoje u hodnicima, čak i ako ima poneko slobodno mesto među Poljacima. Desilo se da je jedan pripiti Poljak iz kupea isterao Poljake i pozvao Jevreje. Kada su oni ušli, on je počeo da ih izaziva i provocira. Usledio je i fizički obračun iz kojeg su Jevreji izvukli deblji kraj. Na kraju je došla i policija. Epilog svega bio je taj da su kaznu platili Jevreji, dok je Poljak ponosno izjavio

³⁴ Kusociński Janusz (15. 1. 1907 – 21. 6. 1940), poljski trkač, svetski rekorder na 3.000 metara, olimpijski šampion na 10.000 i višestruki prvak države u više disciplina. Učesnik Drugog svetskog rata, tokom 1940. uhapšen od strane Gestapa, mučen i streljan. *Polska Niepodległa*, Warszawa 2008, 534–535.

³⁵ Walasiewicz Stanisława (3. 4. 1911 – 4. 12. 1980) bila je poljska atletičarka a kasnije i trener, olimpijska prvakinja 1932. i vicešampionka 1936. na sto metara. Živela je u SAD, ali je često posećivala Poljsku. Učestvovala i u drugim atletskim disciplinama kao što su bili skok udalj i trčanje na 1.000 metara. Proglašena za najbolju sportistkinju Poljske čak četiri puta (1930, 1932, 1933, 1934). *Polska Niepodległa*, 541.

³⁶ Jędrzejowska Jadwiga (15. 10. 1912 – 28. 2. 1980), teniserka koja je igrala finala najvećih svetskih turnira: Vimbldona (1937), Rolan Garosa (1939) i otvorenog prvenstva SAD (1937). Dve godine proglašavana za najboljeg sportistu Poljske u izboru *Przegląd Sportowy* (1936, 1937). *Polska Niepodległa*, 532–533.

³⁷ Милан Шантић, „У Польској живе најсиромашнији Јевреји, али ипак Јевреји управљају скоро целом пољском привредом”, *Политика*, 26. 4. 1936, 6.

da je njegov posao obavljen jer je državna kasa sada punija zahvaljujući njemu.³⁸ U jednom drugom članku, pokušavajući da razume postojeću mržnju, Zlatoper analizira stanovništvo Varšave prema statistici iz 1931. i konstatuje da u samom gradu oko 30% čine Jevreji, koji se većinom bave trgovinom i industrijom. Sama ta činjenica u vreme privredne krize „stvorila je pogodan teren za širenje mržnje prema Jevrejima”.³⁹ Nakon toga navodi incidente koji sve više utiču na zaoštavanje krize. Uskoro je izveštavao i o tome kako je skupština advokata iz Bidgošča tokom juna 1936. donela rezoluciju u kojoj se od poljskih advokata traži da ne primaju pripravnike Jevreje.⁴⁰

Iako je u početku delovalo da drži neutralan stav i samo prenosi ono što vidi i čuje, Zlatoper je ubrzo počeo da otvoreno kritikuje stanje u Poljskoj, ali i u tadašnjoj Evropi. U jednom članku on prosto apeluje da se Jevrejima ako ne može drugačije bar dodeli zemlja za naseljavanje jer bi svet „tako bio u mogućnosti da zбриše sa sebe ljagu koja je pala na njega zbog nečovečanskog postupka sa jednim celim narodom koji je kriv najviše zato što nije „rasno čist””.⁴¹ Formulacija rasno čist stavljena je pod znake navoda. U jednom tekstu iz maja 1937. Zlatoper daje sumoran opis stanja u Poljskoj. On konkretno piše: „Sve se više u Poljskoj opažaju natpisi ‚hrišćanska radnja’ i sve su mnogobrojniji bojkoti svega što je jevrejsko. Eksplozija bombi pred jevrejskim radnjama, ne uzbuđuje više nikog, sem slučajnog prolaznika koji tom prilikom nastrada i, naravno, Jevrejina, vlasnika te radnje.”⁴² U tekstu Zlatoper postavlja jasno pitanje kuda vodi antisemitski pokret u Poljskoj. Iako kaže da jevrejsko pitanje nije problem 90% poljskog stanovništva, s druge strane ukazuje i na druge faktore koji taj slučaj čine komplikovanim. On konstatuje da vlast ne može da dozvoli nered, ali opet i ne želi ozbiljno da kažnjava izgređnike, jer bi to moglo da dovede do još većeg nezadovoljstva. Porast antisemitizma on pripisuje uticaju iz Nemačke, ali podvlači da se taj problem ne može rešiti na isti način jer je ogromna većina poljskih Jevreja siromašna. Zlatoper generalno zaključuje da je kriza „prenaduvana”, kako spolja, tako i od antisemitskih krugova u Poljskoj. Dakle, njegov zaključak bio je da antisemitizam u Poljskoj postoji u svom ozbiljnom obliku, ali da velika većina stanovništva to ne podržava. Iako država zvanično istupa protiv toga, on se delimično toleriše od državnih organa, što doprinosi njegovom održavanju, pa i jačanju.⁴³

Grga Zlatoper bio je jedan od novinara koji su ostali u Poljskoj i tokom nemačke invazije septembra 1939, i o tome izveštavao sa lica mesta. Kako je list sa ponosom istakao, on je proveo čak 21 dan „pod bombardovanjem”, ostao tamo „kako bi čitaoci Politike bili što bolje informisani o ratnim događanjima u Poljskoj”, a da su pored njega do kraja operacija ostala još samo tri strana dopisnika, jedan Holanđanin i dva Amerikanca. „Politika” je

³⁸ Грга Златопер, „Како је један Пољак у возу, који је јурио ка Варшави премлатио петорицу Јевреја и како су Јевреји, добивши батине, морали још да плате глобу...”, *Политика*, 20. 5. 1936, 11.

³⁹ Грга Златопер, „Пољска варошица Минск као друго издање Хаифе”, *Политика*, 9. 6. 1936, 8.

⁴⁰ Грга Златопер, „Антисемитизам у Пољској узима све више маха”, *Политика*, 21. 6. 1936, 9.

⁴¹ Грга Златопер, „Народ који тражи комад земље да би могао да спаси голи живот”, *Политика*, 7. 2. 1937, 11.

⁴² Грга Златопер, „Иако је јеврејска емиграција у масама готово неизводљива, ипак се у Пољској пропагира потпуно исељавање Јевреја”, *Политика*, 28. 5. 1937, 5.

⁴³ Више о антисемитизму у Пољског тридесетих година XX века: Watt, *Bitter Glory*, 357--366; Emanuel Melzer, *No Way Out: The Politics of Polish Jewry, 1935-1939*, Cincinnati 1997.

nakon njegovog povratka od 28. septembra do 3. oktobra objavila „Ratni dnevnik dopisnika Politike iz opsednute Varšave”, a kasnije, od 5. do 8. oktobra, i feljton „Uzroci poljske katastrofe”.⁴⁴ Zlatoper prenosi iznenađenje stanovnika Varšave kada ih je probudilo bombardovanje 1. septembra, jer je malo ko „verovao da do rata može doći tako brzo”. Iz tekstova iz dana u dan saznajemo o stanju u gradu, raspoloženju i moralu vojnika i civila, nestašici hrane, požarima... Ti opisi su veoma živi, detaljni, upečatljivi, emotivni i na uverljiv način dočaravaju čitaocima situaciju. Tekstovi su bili praćeni originalnim fotografijama, a na jednog je bio i sam Zlatoper kako razgleda ruševine posle jednog bombardovanja.

U feljtonu o uzrocima propasti Poljske koji je pisan po povratku u Beograd Zlatoper je mogao da unese svoje zaključke nakon svega doživljenog i preživljenog u Poljskoj tokom pet godina svoga boravka. Naveo je da nije bilo Poljaka koji nije smatrao da se u rat moralo ući. On je čak tvrdio da ni tokom bombardovanja Varšave taj stav nije bio promenjen, jer „nacionalni ponos nije ostavljao nikakve druge mogućnosti”.⁴⁵ Što se tiče poljske diplomatije, ukazao je da je ona bila slabo informisana i previše nade polagala u engleske i francuske garantije. Za poljski generalštab tvrdio je da niti je bio spreman za rat, niti ga je očekivao tako brzo. Kao glavnu grešku režima naveo je da „ni u unutrašnjoj ni u spoljnoj politici nije vodio zemlju po željama i pravom raspoloženju naroda”.⁴⁶ Zaključio je da režim Pilsudskog bez Pilsudskog nije mogao da opstane, da je bio otuđen od naroda, a nije vodio računa o željama naroda, niti ih je poznao. Zapisao je da je međuratna Poljska bila zemlja u kojoj su se vojnici bavili politikom, koju nisu mogli da usavrše, ali su zato zapostavljali svoje vojničke dužnosti. Jedinu svetlu tačku video je u narodu. Zlatoper je podvukao herojski otpor znatno snažnijem neprijatelju i to da je uprkos tome što je izgubio svoju državu poljski narod spasao svoju čast. U konačnoj reči zapisao je: „U poljsko-nemačkom ratu s jedne strane glavno oružje je bilo srce a s druge strane mašina. Srce je izgubilo bitku i time se dokazalo da u modernom ratu ono nije odlučujuće.”⁴⁷ Stanovnici Jugoslavije čitali su Zlatoperove tekstove ne sluteci da će ih za godinu i po dana zadesiti identična sudbina.

S obzirom na činjenicu da je „Politika” bila najčitaniji i najuticajniji list u Srbiji tridesetih godina XX veka, možemo zaključiti da su upravo izveštaji Grge Zlatopera bili jedan od najbitnijih izvora saznanja prosečnog građanina Srbije i Jugoslavije o tadašnjoj Poljskoj i Poljacima. Oni su pisani od strane talentovanog novinara, koji je dobro poznao prilike u zemlji u kojoj je živeo duži vremenski period i čiji je jezik dobro savladao. Zlatoperovi tekstovi donose široku, nijansiranu, često i emotivnu sliku, jednog složenog društva u jednom izazovnom vremenu.

⁴⁴ Više o pisanju beogradske štampe o početku Drugog svetskog rata videti: Rade Ristanović, „Invazija na Poljsku 1939. iz perspektive beogradske štampe”, u: *Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku*, ur. Momčilo Pavlović, Andrzej Zaćmiński, Dragomir Bondžić, Institut za savremenu istoriju, Beograd / Institut za istoriju i međunarodne odnose, Bidgošć, Beograd 2015, 123–140.

⁴⁵ Грга Златопер, „Зашто је Пољска претрпела слом за непуних месец дана”, *Политика*, 5. 10. 1939, 7.

⁴⁶ Грга Златопер, „Пољски народ је изгубио своју државу, али је у херојској борби спасао своју част”, *Политика*, 7. 10. 1939, 7.

⁴⁷ Грга Златопер, „Јунаштво Пољака није било довољно да се успешно супротстави технички одлично опремљеним немачким трупима”, *Политика*, 8. 10. 1939, 5.

REZIME

POLJSKA I POLJACI U IZVEŠTAJIMA DOPISNIKA „POLITIKE” GRGE ZLATOPERA (1936–1939)

Grga Zlatoper (Kistanje, 1910. – Vašington, 1976) studirao je prvo u Zagrebu, a od 1934. godine u Poljskoj na Fakultetu za fizičku kulturu u Varšavi. U isto vreme bio je i profesionalni fudbaler najpopularnijeg prestoničkog kluba Legije (1935–1937), za koju je odigrao trinaest zvaničnih mečeva kao prvi stranac u istoriji kluba. U prvoj polovini 1936, dok je još bio golman Legije, postao je dopisnik najtiražnijeg jugoslovenskog dnevnog lista u zemlji „Politike” iz Varšave. U periodu od tri i po godine on je redovno izveštavao čitaoce o stanju u Poljskoj, njenoj politici i društvu, kulturnim i sportskim dešavanjima, kao i ne baš tako čestim kontaktima između naroda dve države. Takođe je bio zadužen za praćenje i izveštavanje o pisanju poljske štampe. U svojim tekstovima je često iznosio i sopstveno mišljenje hvaleći demokratske težnje naroda i kritikujući autoritarne ambicije političara. Osvrtao se i na pojave antisemitizma u Poljskoj i tadašnjoj Evropi.

Zlatoper je bio jedan od novinara koji su ostali u Poljskoj i tokom nemačke invazije septembra 1939, o čemu je izveštavao sa lica mesta. U ratom zahvaćenoj Varšavi proveo je 21 dan. On je podvukao herojski otpor znatno snažnijem neprijatelju i to da je uprkos porazu poljski narod spasao svoju čast. S obzirom na činjenicu da je „Politika” u tom periodu bila najčititaniji i najuticajniji list u Srbiji, možemo zaključiti da su upravo izveštaji Grge Zlatopera bili jedan od najbitnijih izvora saznanja prosečnog građanina Srbije i Jugoslavije o tadašnjoj Poljskoj i Poljacima. Ti izveštaji su pisani od strane talentovanog novinara koji je dobro poznao prilike u zemlji u kojoj je već neko vreme živeo i čiji je jezik dobro savladao, a bio je i oženjen sa Poljakinjom Renitom Jurkiewicz. Njegovi tekstovi bili su živopisni, detaljni, ponekad emotivni, i u većini slučajeva veoma uspešni.

STRESZCZENIE

POLSKA I POLACY W DONIESIENIACH PRASOWYCH KORESPONDENTA DZIENNIKA „POLITIKA” GRGA ZLATOPERA (1936–1939)

Grga Zlatoper (Kistanje, 1910 – Waszyngton, 1976) studiował początkowo w Zagrzebiu, a od 1934 roku w Instytucie Kultury Fizycznej w Warszawie. W tym samym czasie był też zawodowym piłkarzem stołecznego klubu Legia (1935–1937), z którym rozegrał trzynaście oficjalnych spotkań jako pierwszy w historii klubu zawodnik zagraniczny. W pierwszej połowie 1936 roku, gdy był jeszcze strzelcem Legii, został warszawskim korespondentem „Politiki”, która była najpopularniejszym dziennikiem jugosłowiańskim o największym nakładzie. W ciągu trzech i pół roku regularnie informował czytelników o sytuacji w Polsce, o polityce i społeczeństwie, o wydarzeniach kulturalnych i sportowych, jak też o niezbyt częstych oficjalnych kontaktach pomiędzy dwoma państwami (wizyta pułkownika Becka, spotkanie ministrów spraw zagranicznych Polski i Jugosławii, mecze kwalifikacyjne obu

reprezentacji przed piłkarskimi mistrzostwami świata we Francji w 1938 roku). Zobowiązany był również do śledzenia i informowania o polskich doniesieniach prasowych dotyczących Jugosławii. Zlatoper wykazywał się też własną inicjatywą w nawiązywaniu kontaktów sportowych pomiędzy Polską i Jugosławią organizując mecze towarzyskie.

Zlatoper był jednym z dziennikarzy, którzy pozostali w Polsce po niemieckiej agresji we wrześniu 1939 roku; informował o tych wydarzeniach bezpośrednio. Podkreślał heroiczny opór wobec przeważających sił nieprzyjacielskich, zwracał uwagę, iż mimo klęski naród polski ocalił swoją godność. Ze względu na fakt, że „Politika” była w owym czasie najczęściej czytana i najbardziej wpływową gazetą w Serbii, można stwierdzić, że doniesienia Grgi Zlatopera były dla przeciętnego mieszkańca Serbii i Jugosławii jednym z najważniejszych źródeł wiedzy o Polsce i Polakach. Relacje te były pisane przez utalentowanego dziennikarza, który dobrze znał warunki i specyfikę kraju, w którym żył już kilka lat, dobrze opanował język i był ożeniony z Polką, Renatą Jurkiewicz

RESUME

POLAND AND POLES IN THE “POLITIKA” CORRESPONDENT GRGA ZLATOPER REPORTS (1936–1939)

Grga Zlatoper (Kistanje near Šibenik, 1910 – Washington, 1976) studied law in Zagreb and from 1934 moved to Poland to study on Institute of Physical Education in Warsaw. At the same time, he was professional football player for the Poland’s capital favorite club “Legia” (1935–1937), where he played thirteen matches as the first foreign footballer in the club’s history. In the first half of 1936, while he was active goalkeeper of “Legia”, he became correspondent of the most popular journal in Yugoslavia “Politika”, from Warsaw. During the three and a half years he informed Yugoslav public on regular basis on situation in Poland, politics and society, cultural and sport events, and rare contacts between two nations. He also followed and informed on Polish journals and their writings. In his articles he seldom praised people’s democratic tendencies and at the same time criticized authoritarian ambitious of some politicians. He wrote about Anti-Semitism in Poland and contemporary Europe.

Grga Zlatoper was one of journalists who stayed in Poland at the beginning of World War Two during German invasion in September of 1939, and informed Yugoslav public on it. He spent 21 days in the Warsaw then. He underlined heroic resistance to stronger enemy and wrote that despite the defeat Polish people saved their honor. Bearing in mind that “Politika” was the most popular and most read journal in Serbia at the time, we can conclude that reports that Zlatoper wrote were one of the most important sources of knowledge for an average citizen of Serbia and Yugoslavia on contemporary Poland and Poles. Those reports were written by talented journalist who knew situation in Poland very well, who lived there for a while, learned language and even find his wife Renita Jurkiewicz there. His articles were picturesque, full of details, sometimes emotional, most of time very solid.